

Bir 'ev' ve 'saray' olarak Harem

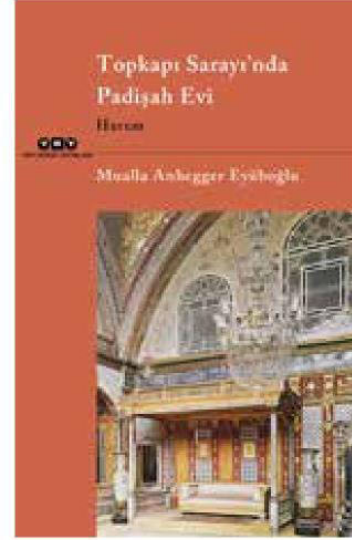
MUALLA UÇMANER

Topkapı Sarayı'nın Harem Dairesi yüzyıllardan bu yana üzerine en çok efsane üretilen mekânların başında geldi. Seyyahlardan Batılı resamlara kadar pek çok kişinin hayal dünyaları uzun süre buraya odaklanmıştı. Sonuçta ortada çok uzun süre dünyaya hükmetmiş devletin yönetildiği mekânın bir parçası söz konusuydu ve bakışların burada toplanması son derece olağandı. Ancak bunun bir diğer önemli sebebi de dünyayı yöneten padişahın aynı zamanda burada yaşıyor olmasıydı ve harem, yani evini mümkün olduğunca gözlerden uzak tutmaya çalışmasıydı. Bu saklama gayreti, dışarıda kalanlarda beraberinde görmeye, ulaşmaya çalışma gayretini getirmişti. Bu durum da elde edemeyenlerin fantezilerine yansımış, tıpkı oryantalist hülyalarda görüldüğü gibi "bakışlar", gerçeklikten uzak masal dünyalarına evrilmişti. Harem, kendi gerçeğinden uzaklaşıp başkalarının hayallerine teslim olmuştu âdetâ. Bu fantezilerden ise ancak yıllar sonra uzaklaşılabildi. O da Topkapı Sarayı Harem Dairesi'nin pek çok onarımdan geçmesinin ardından ziyarete açılmasıyla oldu.

Bu onarımların, restorasyon çalışmalarının başındaki isim ise Mualla Anhegger Eyüboğlu idi. Türkiye'nin öncü mimarlarından kabul edilen Eyüboğlu, Harem'in gerçekleriyle insanları yüzleştirmiş, ortaya da bir vesika olarak "Topkapı Sarayı'nda Padişah Evi - Harem" adlı çalışmayı bırakmıştı. İlk 1986'da yayımlanan çalışma, o günden bu yana alandaki en önemli kaynak olarak varlığını koruyor. Şimdi ise yeni baskısıyla meraklıların huzuruna yeniden çıkıyor.

Aslında sadece "meraklılar" başlığı altında kalabilecek bir mesele değil burada ele alınan. Sonuçta Topkapı Sarayı, bu toprakların en önemli miraslarından biri olarak yaşamını sürdürüyor. Eyüboğlu'nun çalışması da buna mukabil bu toplumsal mirasın yansımaları olarak literatürdeki yerini alıyor.

Eyüboğlu'nun bu kitabı, Harem'deki restorasyon çalışmaları sırasında tuttuğu notlardan mürekkep. Bununla birlikte Harem'in her odasını ve yaşam alanını tek tek açıklama gayretine girişiyor ünlü mimar. Böylelikle de tüm bir mekânın tarihsel gelişimi ile birlikte mimarî serüvenine de tanık oluyoruz. Başka hiçbir yerde bulunamayacak görsellerle birlikte kitap, muhteşem zenginlikte bir



TOPKAPI SARAYI'NDA PADIŞAH EVİ - HAREM

Mualla Anhegger Eyüboğlu
Yapı Kredi Yayınları, 2022

kaynağa dönüşüyor.

Kısaca şöyle Harem'in mimarî gelişimi: "Harem'in mimarî tarihinde Fatih Sultan Mehmet dönemini başlangıç, Kanunî Sultan Süleyman dönemini ilk ekler, III. Murat'tan sonraki dönemi de 1854'te Dolmabahçe Sarayı'na taşınmaya kadar, gelişme dönemi olarak adlandırabiliriz" diyor yazar. Bu taşınmadan sonra ise "Harem Dairesi içindeki mekânlar gelişigüzel ek ve

değiştirmeler ile özgün niteliğini yitirmiş, Harem bozulma dönemine girmiştir" diye belirtiyor.

İşte, tüm bu süreç içinde bir yandan evet, burası bir saraydı. Dünyaya hükmetmiş bir devletin yönetildiği, içinde türlü siyasi oyunların döndüğü politik bir merkez. Fakat öte yandan burası bir evdi. Hem de en basit tarafıyla. Her ev gibi duyguların, kavgaların, çözülme ve birleşmelerin yaşandığı bir ev. Eyüboğlu'nun çalışması bunu da gözler önüne seriyor. Çalışmalar sırasında bulunan büyü malzemeleri, muskalar bu "ev"de kimi durumların iyi seyretmediğini söylüyor bize. Padişahın odasından, gözdeleler dairesine açılan gizli tünel kimi zorlukları hatırlatıyor. Yine bulunan mektuplar, yazışmalar burada bir zamanlar yoğun bir ilişki yaşandığını fısıldıyor kulaklara. "Kafes sistemi" ile birlikte hapis yaşayan şehzadelerin daireleri ise hüznün de odalar arasında dolaştığını dile getiriyor âdetâ.

Mualla Anhegger Eyüboğlu çalışması, tüm bu hikâyeyi Harem'in mimarî gelişimi üzerinden ve görsel destekli yaparak, kelimenin tam anlamıyla hafızalara nakşediyor. Hikâyenin de mimarîye dahil olduğunu ise asla unutmuyor ve bir "ev" ve "saray" olarak Harem'i bugüne değil geleceğe taşıyor.